

УДК: 378+81'42+821.111

Раїса Юрїївна Мартинова,
 доктор педагогічних наук, професор,
 член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України,
 завідувач кафедри західних і східних мов та методики їх навчання,
Алла Вікторівна Кордонова,
 кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри
 західних і східних мов та методика їх навчання,
 Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
 університет імені К. Д. Ушинського»,
 вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ АНГЛОМОВНИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

У статті розглянуто методику аналізу художніх англomовних текстів різних жанрів за допомогою компресійного методу Р. Мартинової. Обґрунтовано, що його сутність полягає в оволодінні скороченим обсягом мовного матеріалу при максимально широкому вживанні кожної його одиниці в її різній за формою та за змістом взаємодії зі всіма вивченими раніше. Доведено, що використовуючи окреслену методику, студенти-філологи опановують лінгвістичний матеріал літературних творів та значно удосконалюють культуру власного іншомовного мовлення.

Ключові слова: англomовний художній текст, лінгвістичний аналіз тексту, студенти-філологи, компресійний метод, мовленнєві ситуації, емоційгенні ситуації.

Євроінтеграційні процеси, що охоплюють усі сфери громадського життя сучасної України, передбачають її активну співпрацю із зарубіжними партнерами. Вимоги щодо безпосередніх контактів українomовних спеціалістів із їхніми колегами-іноземцями зумовлюють необхідність розуміння і використання ними різноманітних мовних явищ, зокрема тих, що вживаються в художніх текстах різних жанрів. Фразеологізми, крилаті вирази, афоризми, стилістичні фігури, на які багата оригінальна англomовна література, знадобляться вітчизняним фахівцям у процесі будь-якого виду мовленнєвої поведінки. Тим більш актуальною ця теза є для філологів, культура мовлення яких повинна бути еталонною для їхніх майбутніх учнів.

Однак сучасні методики навчання аналізу англomовних художніх текстів, представлені в працях Ю. Арешенкова, О. Багацької, О. Коваленко, М. Крупи, В. Кухаренко, А. Мороховського, Н. Пасік, Т. Яблонської, не надають можливості тим, хто навчається, розвивати згадані вище мовленнєві вміння. Загалом вони передбачають лише читання літературних творів, їх розуміння та переказ зі зміною особи.

У зв'язку із вищезазначеним, метою статті є обґрунтування ефективної методики активізації типових лексико-граматичних і стилістичних особливостей художніх текстів в іншомовному розмовному та професійному мовленні майбутніх філологів.

По-перше, розглянемо той алгоритм методичних дій, який пропонується виконувати студентам для запам'ятовування й активізації вокабуляру та граматики літературних творів на заняттях з англійської мови.

Як приклад, розглянемо аналіз твору Джона Голсуорсі «Цвіт яблуні» («The Apple-Tree»), що подається у навчальному посібнику для студентів

старших курсів гуманітарних факультетів Т. Яблонської: повість «Цвіт яблуні» написана Джоном Голсуорсі, видатним англійським романістом і драматургом, майстром соціально-психологічного жанру.

Текст твору є розповіддю зі вставками діалогічного мовлення між двома подругами, молодою дівчиною Меган Девід і її тітонькою міссіс Нарракомб. Повість містить деякі елементи опису зовнішності героїв і природи. Автор використовує такі лексичні одиниці: *pale, idealistic, full of absence, curly, like some primeval beast, a quick dark eye, dewy eyes as if opened for the first time that day; dark green branches of the yews, sandy bottom, crimson buds, a grove of beeches*. У тексті також наявні стилістичні фігури, а саме: епітети, порівняння й метафори. Наприклад, епітети, що характеризують одного з головних героїв повісті Гартон – *pale, idealistic, queer, round-the-corner, knotted*. Письменник вживає такі епітети для опису зовнішності дівчини та її тітки – *dark hair, long and dark lashes, straight nose, straight and dark eyebrows, grey eyes* для Меган; *a quick dark eye, shaky neck* для її тітки. У художньому творі зустрічаються порівняння – *thin as rails, like some primeval beast, like a mother wild-duck*. Влучною метафорою є опис яблуні: «*The pool, formed by the damming of a rock, had a sandy bottom; and the big apple tree, lowest in the orchard, grew so close that its boughs almost overhung the water; it was in leaf, and all but in flower – its crimson buds just bursting*». Ці стилістичні прийоми дозволяють краще зрозуміти характери персонажів. Розповідь ведеться від третьої особи. Історія яскрава, емоційна, дія динамічна.

Щодо мови повісті, то з лексико-граматичного погляду вона не є складною. Літературний твір містить різноманітні неформальні розмовні слова і вирази (*Ashhurst's football knee, as*

thin as rails, to take up the catechism, a strame). Ця лексика надає тексту яскравості та робить його ліричним. Домінуючим граматичним часом є Past Simple, проте, з іншого боку, можна знайти речення в Past Perfect, Past Continuous, Present Simple, наприклад: «*They had walked that day from Brent. They were sitting on a bank beside the road. Every bough was swinging in the wind. Let's go on, and find some farm where we can put up*». Модальні і дієприкметникові конструкції, наприклад: «*Would you put us up? Is there a stream where we could bathe? Descending past the narrow wood, they came on the farm. Passing through a sort of porch the girl disappeared in the dark green of the yews*», також наявні в тексті, але вони не занадто складні для розуміння» (Яблонська, 2009).

Як бачимо, аналізуючи текст таким чином, студенти користуються певним планом, запропонованим у навчальному посібнику, й аналогічним для всіх літературних творів, що вивчаються у межах дисципліни. Вони просто перераховують лексеми, граматичні конструкції та стилістичні фігури з опорою на текст твору. Тобто ці мовні феномени не стають їхнім надбанням, адже не проводиться жодної роботи для формування навичок їх вживання разом з лінгвістичним матеріалом, засвоєним студентами раніше, а також не розвиваються вміння вільного використання окреслених явищ у власному мовленні тих, хто навчається. Отже, ця інформація не надходить до активного лексичного та граматичного мінімумів студентів і, як наслідок, швидко забувається.

Для того щоб лінгвістичні одиниці, а також стилістичні явища з художніх творів, що вивчаються студентами-філологами в університетському курсі англійської мови, зберігались у їхній довготривалій пам'яті та вони могли вільно вживати їх у власному мовленні, пропонуємо проводити їхнє засвоєння згідно з компресійним методом Р. Мартинової. Його сутність полягає в оволодінні скороченим обсягом мовного матеріалу, але максимально широкого використання кожної його одиниці в її різній за формою та за змістом взаємодії зі всіма, що були вивчені раніше.

Методологічними засадами компресійного методу є:

1) синергетична взаємодія великих і малих величин, за якої останні за певних обставин можуть трансформуватися у великі і навпаки. У цьому випадку компресія матеріалу, що вивчається, у вигляді його малого обсягу, але ємного змісту, трансформується у значний обсяг завдяки різноманітному використанню кожної лексико-граматичної одиниці в поєднанні з попередньо вивченими;

2) діалектичний закон переходу кількості в якість шляхом креативних повторень мовної інформації, тобто таких повторень, що забезпечують перехід мовних знань у мовні навички, а мовних навичок – у мовленнєві й інтегровані вміння.

Психологічною основою компресійного методу є:

1) Таке засвоєння матеріалу, зяким:

- його сприйняття ґрунтується на активізації усієї аналізаторної системи;

- його осмислення здійснюється шляхом співвіднесення нової іншомовної інформації з попередньо вивченою;

- його запам'ятовування досягається шляхом довільних мнемічних дій і мимовільної діяльності з його вживання;

- його застосування відбувається шляхом відтворення без змін, з частковим творчим перетворенням, з виконанням практичних дій на основі отриманих знань.

2) Шестиступеневе повторення кожної наступної частини матеріалу, що вивчається, з усіма раніше вивченими.

На першому етапі відбувається багаторазове вживання ізольованих мовних одиниць, що призводить до їх уведення до оперативної пам'яті, в якій інформація зберігається не більше, ніж вісім годин.

На другому етапі відбувається багаторазове вживання словосполучень та окремих речень з матеріалом, що вивчається. Це призводить до його введення на проміжний рівень запам'ятовування, на якому інформація зберігається в пам'яті приблизно сімдесят дві години.

На третьому етапі відбувається багаторазове вживання того самого матеріалу в різних видах *навчальної* мовленнєвої діяльності, що призводить до його введення до довготривалої пам'яті; проте не забезпечує його відтворення через віддалений у часі період.

На четвертому етапі відбувається багаторазове вживання того самого матеріалу в усіх видах *творчої* мовленнєвої діяльності, що призводить до його введення до довготривалої пам'яті, що забезпечує будь-яке віддалене в часі його застосування.

На п'ятому етапі відбувається багаторазове вживання того самого матеріалу в усіх видах *спонтанної* мовленнєвої діяльності, що призводить до його переходу в клішовані мовленнєві одиниці, завжди готові до використання у відповідній мовленнєвій ситуації.

Шосте і всі решта вживання того самого матеріалу припускають його скорочення, розширення і будь-яку іншу трансформацію (Мартинова, 2017).

Звідси дотекстовий етап засвоєння матеріалу, що є в тексті повісті «*The Apple-Tree*», передбачатиме такі методичні дії:

1) пред'явлення відібраної з автентичного художнього тексту лінгвістичної інформації англійською мовою з її семантизацією рідною. Наприклад: 1) *idealistic* – *ідеалістичний*; 2) *full of absence* – *надзвичайно неуважний*; 3) *like some primeval beast* – *подібний на первісного звіра*.

2) трактування кожного із запропонованих понять англійською мовою, тобто їхня лінгвістична інтерпретація (Гуменний, 2017). Наприклад: 1) *idealistic* – *characterized by idealism; unrealistically aiming for perfection*; 2) *full of absence* – *(of a person or a person's behavior or manner) having or showing a*

habitually forgetful or inattentive disposition; 3) **like some primeval beast** – resembling the earliest animals in the history of the world.

3) продукування мікро-висловлювань з кожним мовним явищем, що вивчаються. Наприклад: 1) *When you are **idealistic**, you dream of perfection, whether in yourself or other people. For example, you might have the **idealistic** goal of bringing an end to childhood poverty in the world;* 2) *Ashurt was so **full of absence** that he always forgot things and didn't pay any attention to what was happening near him because he was thinking about other things;* 3) *Garton was **like some primeval beast**. His voice was sharp, his movements were brutal, his manners were wild.*

Текстовий етап засвоєння матеріалу, що вивчається, передбачатиме такі методичні дії:

1) ознайомлення зі змістом твору й активізація мовних явищ, що вивчаються, у їх першому лексичному оточенні. Це означає багаторазове вживання ізольованих мовних одиниць;

2) відповіді на деталізуючі запитання до прочитаного змісту з обов'язковим вживанням мовних явищ, що активізуються. Наприклад: 1) *Where were the two friends going? Which of them was **idealistic**?* 2) *Why was Ashurt so **full of absence** on that day?* 3) *Whose appearance was **like some primeval beast's**?*

3) лінгвістичний аналіз тексту, тобто поступове висвітлення всіх лексико-граматичних особливостей обраного тексту з обов'язковим вживанням зазначених лексичних одиниць;

4) смисловий аналіз тексту шляхом відповідей на ключові запитання. Прикладами таких запитань можуть бути: 1) *Who are the main characters of the story and what do they look like?* 2) *What problems were they discussing on that fine May day?* 3) *Where did two friends stay for the night? What kind of place was it?* 4) *What did Ashurt feel standing under the blooming apple-tree?*

5) аналіз поведінки героїв прочитаного твору шляхом: а) викладу сутності їхньої поведінки; б) характеристики сутності їхньої поведінки; в) виявлення переваг та недоліків їхньої поведінки.

Післятекстовий етап засвоєння матеріалу, що презентується, міститиме такі методичні дії:

ЛІТЕРАТУРА

Гуменний Н. Ф. Методика обучения интерпретации иноязычных художественных текстов. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2017. Випуск 1 (114). С. 72-78.

Мартінова Р. Ю. Загальна характеристика компресійного методу інтенсивного навчання іноземних мов. *Глобальні виклики педагогічної*

REFERENCES

Gumenny, N.F. (2017). Metodika obucheniya interpretatsii inoyazychnykh khudozhestvennykh

1) читання навчального фабульного тексту з обов'язковим вживанням мовних явищ, що вивчаються у їх другому лінгвістичному оточенні;

2) самостійне складання монологічного тексту з обов'язковим вживанням мовного матеріалу, що вивчається, тобто третього варіанта його лінгвістичного оточення. Наприклад: *The author sympathizes with the main characters. He depicted them as **idealistic** and noble young men. In my opinion, Ashurt is really an idealist. I believe that only such people can be so fond of nature. He's also **full of absence**. He doesn't care about social problems and money. His only passions are nature and love. The other young man, Garton is **like some primeval beast**. But it doesn't mean that he's brutal and cruel. On the contrary, it means that he is passionate, sincere and brave.*

3) самостійне складання діалогічного тексту з обов'язковим вживанням мовного матеріалу, що вивчається, тобто четвертого варіанта його лінгвістичного оточення. Наприклад:

- *Student A: The author sympathizes with the main characters, doesn't he?*

- *Student B: I think, he does. As you know the main theme of the story is humanity and nature. The main character Ashurt is so **idealistic, full of absence** and fond of nature.*

- *Student A: And what do you think about the other character Garton? The author says he is **like some primeval beast**. How do you understand this metaphor?*

- *Student B: In my opinion, it means that this man is passionate, sincere, self-confident and brave.*

4) драматизація мовленнєвих й емоційних ситуацій з обов'язковим вживанням мовного матеріалу, що вивчається, тобто п'ятого варіанта його лінгвістичного оточення;

5) спонтанне спілкування з приводу будь-яких побутових чи професійних проблем з обов'язковим вживанням мовного матеріалу, що вивчається, тобто шостого варіанта його лінгвістичного оточення у формах, характерних для розмовного мовлення.

Такий спосіб вивчення англійських художніх творів не лише забезпечить поглиблене розуміння їхнього змісту, але й суттєво розширить словниковий запас маюбтніх філологів типовими художніми засобами, що наблизить їхнє мовлення до автентичного.

освіти в університетському просторі: матеріали III Міжнародного Конгресу (Одеса, 18-20 травня 2017 р.). Одеса, 2017. С. 546-547.

Яблонська Т. М. 3 проблеми аналізу іншомовних художніх текстів для студентів старших курсів гуманітарних факультетів: навч. посіб. Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2009. 62 с.

tekstov. [Methodology for Teaching the Interpretation of Foreign Language Artistic Texts]. *Naukovyy visnyk*

Pivdennoukrayins'koho natsional'noho pedahohichnoho universyteta imeni K.D.Ushyns'koho. [Scientific herald of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D.Ushinsky]. Vol. 1 (114). Pp. 72-78. [in Russian].

Martynova, R.Yu. (2017). Zahal'na kharakterystyka kompresyynoho metodu intensyvnoho navchannya inozemnykh mov. [General characteristic of the compression method of intensive learning of foreign languages]. *Hlobal'ni vyklyky pedahohichnoyi osvity v universytet-s'komu prostori: materialy III Mizhnarodnoho Konhresu (Odesa, 18-20 travnya 2017*

r.). [The Global Challenges of Teaching Education in the University Area: Materials of the 3rd International Congress (Odessa, May 18-20, 2017)]. Odessa, pp. 546-547. [in Ukrainian].

Yablons'ka, T.M. (2009) *Z problemy analizu inshomovnykh khudozhnikh tekstiv dlya studentiv starshykh kursiv humanitarnykh fakul'tetiv: navch. posib. [On the problem of analysis of foreign language texts for students of senior courses of the humanities faculties: Teach. Manual].* Odessa: Publisher Bukayev Vadim. [in Ukrainian].

Раиса Юрьевна Мартынова,

доктор педагогических наук, профессор,

член-корреспондент Национальной академии педагогических наук Украины, зав. кафедрой западных и восточных языков и методики их обучения,

Алла Викторовна Кордонова,

кандидат педагогических наук, старший преподаватель

кафедры западных и восточных языков и методики их обучения,

Государственное учреждение «Южноукраинский национальный

педагогический университет имени К. Д. Ушинского»,

ул. Старопортофранковская, 26, г. Одесса, Украина

МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ ЛИНГВИСТИЧЕСКОМУ АНАЛИЗУ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТЕКСТОВ СТУДЕНТОВ-ФИЛОЛОГОВ

В настоящее время требования прямых контактов украиноязычных специалистов с их зарубежными коллегами обуславливают необходимость понимания и использования ими различных лингвистических явлений, в частности, используемых в художественных текстах разных жанров. Этот тезис является особенно актуальным для филологов, профессиональная компетентность которых невозможна без владения всеми выразительными средствами иностранного языка.

Однако, существующая методика обучения будущей филологов анализу англоязычных художественных произведений, представленная в трудах Ю. Арешенкова, О. Багацкой, О. Коваленко, М. Крупы, В. Кухаренко, А. Мороховского, Н. Пасик, Т. Яблонской, не обеспечивает студентов названными выше умениями.

В связи с этим, целью данной статьи является представление эффективной методики активизации типичных лексико-грамматических и стилистических единиц из аутентичных литературных текстов в профессиональной речи будущих филологов.

Мы предлагаем анализировать англоязычные художественные тексты согласно с компрессионным методом обучения иностранным языкам Р. Мартыновой. Его суть состоит в овладении сокращённым объёмом лингвистического материала, но максимально широком использовании его единиц в их различном по форме и содержанию взаимодействии с выученными ранее. Это предполагает такое усвоение материала, при котором происходит его шестикратное повторение в различном лингвистическом окружении.

На основании этого был разработан алгоритм развития умений лингвистического анализа англоязычных художественных текстов. Он включает дотекстовый, текстовый и послетекстовый этапы. На каждом из них студенты выполняют различные методические действия с изучаемыми лингвистическими феноменами в их шести разнообразных языковых окружениях.

Такой способ лингвистического анализа англоязычных художественных текстов не только обеспечит глубокое понимание их содержания, но также существенно обогатит лексикон студентов типичными лексико-грамматическими и стилистическими явлениями.

Ключевые слова: *англоязычный художественный текст, лингвистический анализ текста, студенты-филологи, компрессионный метод обучения иностранным языкам, речевые ситуации, эмоциогенные ситуации.*

Raisa Martynova,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Correspondent Member of

the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,

Chairperson of the Faculty of Western and Oriental Languages

and Methods of their Teaching

Alla Kordonova,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Teacher of the Faculty of Western and Oriental Languages
and Methods of their Teaching
State Institution «South Ukrainian National Pedagogical
University named after K. D. Ushytsky»,
26, Staroportofrankovskaya Str., Odessa, Ukraine

THE METHODOLOGY OF TEACHING STUDENTS-PHILOLOGISTS LINGUISTIC ANALYSIS OF ENGLISH LITERARY TEXTS

Nowadays the demands of direct contacts of Ukrainian speaking specialists with their foreign colleagues cause the necessity both to understand socio-cultural peculiarities of their speech and to use language phenomena represented in literary texts of different genres. This point of view is the most topical for philologists whose proficiency is unimaginable without a good command of all expressive means the English language possesses.

However, the existing methodology of teaching the English language and literature does not provide students with the designated skills.

Therefore, the purpose of the suggested article is to represent an effective methodology enabling the activation of the typical lexical, grammatical, and stylistic units of English literary works in the future philologists' professional speech.

As an example, we consider the analysis of the short story by J. Galsworthy «The Apple-Tree». Having read the analysis of this text, we came to the conclusion that it comprises only its understanding and retelling. The linguistic material does not get into students' active lexical and grammatical minimum and is, therefore, quickly forgotten.

To avoid these problems we suggest analyzing literary texts according to the compressive method of English language teaching introduced by R. Martynova. Its essence is seen in mastering a reduced volume of the linguistic material and maximally frequent use of its each unit in various form and content interactions with all previously studied ones. It involves assimilation of the material, within which there is a six-time repetition of its each unit in various linguistic combinations.

According to the mentioned steps the algorithm for the development of the skills under study has been worked out. It includes a pre-text, a text and a post-text stages. On each stage students perform various actions with the learned linguistic phenomena in their six linguistic combinations.

This way of analyzing English literary texts will not only provide a deep understanding of their content, but will also significantly enrich students' vocabulary with typical stylistic means.

Key words: English literary texts, linguistic analysis of the text, students-philologists, the compressive method of foreign language teaching, speech situations, emotion-provoking situations.

Рекомендовано до друку: 23.08.2018 р.